

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2019/36122163605619972

**KONCEPCIA UNIVERZÁLNYCH ĽUDSKÝCH PRÁV
V MODERNE A POSTMODERNE**

Bakalárska práca

2020

Natália Pecková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

KONCEPCIA UNIVERZÁLNYCH ĽUDSKÝCH PRÁV
V MODERNE A POSTMODERNE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a
hospodárskej diplomacie
Vedúci záverečnej práce: Mgr. Škvrnda František, PhD.

Bratislava 2020

Natália Pecková

Prehlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne a uviedla som všetku použitú literatúru v súlade s predpismi Ekonomickej Univerzity v Bratislave.

Bratislava 28.4.2020

.....

PodĎakovanie

Touto cestou by som sa chcela poĎakovať môjmu vedúcemu práce, Mgr. Františkovi Škvrndovi, PhD, [redacted] za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

PECKOVÁ, Natália: *Koncepcia univerzálnych ľudských práv v moderne a postmoderne* -
- Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov, Vedúci
záverečnej práce: Mgr. Škvrnda František, PhD. Bratislava: FMV, 2019, 41 s.

Práca sa zaoberá koncepciou univerzálnosti ľudských práv v moderne a postmoderne. Upriamuje pozornosť na rôzne generácie ľudských práv v závislosti s obdobiami moderny a postmodernity. Poukazuje tiež na problém diskriminácie ako jeden z mnohých príkladov porušovania ľudských práv na rôznych úrovniach. Cieľom práce bolo taktiež analyzovať vzťah ľudských práv s medzinárodnými organizáciami a na základe tejto analýzy a porovnania, uviesť súčasnú situáciu vo svete.

Kľúčové slová:

Generácia ľudských práv, diskriminácia, rovnosť, medzinárodné organizácie.

ABSTRACT

PECKOVÁ, Natália: *The concept of universal human rights in modern and postmodern era*- University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Lector: Mgr. Škvrnda František, PhD. Bratislava: FMV, 2019. 41 p.

The thesis deals with the concept of universality of human rights in modern and postmodern. It draws attention to different generations of human rights, depending on the periods of modernity and postmodernism. It also points to the problem of discrimination as one of many examples of human rights violations at different levels. The aim of the work was also to analyze the relationship of human rights with international organizations and to present the current situation in the world based on this analysis and comparison.

Key words:

Human rights generation, discrimination, equality, international organizations.

Obsah

Zoznam použitých skratiek.....	8
ÚVOD.....	9
1. Základné ľudské práva	11
1.1. Prvá generácia ľudských práv.....	12
1.2. Druhá generácia ľudských práv	13
1.3. Tretia generácia ľudských práv.....	15
1.4. Problematika Diskriminácie	17
2. Nadnárodné inštitúcie a ich vzťah k ľudským právam.....	20
2.1. Organizácia Spojených národov	21
2.1.1. Rada OSN pre ľudské práva a Slovenská republika.....	24
2.1.2. UNICEF, ľudské práva a deti	26
2.2. Európska Únia.....	29
3. Metodika práce a metódy skúmania	34
ZÁVER	36
Použitá literatúra.....	38

Zoznam použitých skratiek

OSN- Organizácia Spojených národov

LGBT- Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender (Gay, Lesba, Bisexuál, Transrodový)

UNICEF- United Nations International Children's Emergency Fund (Medzinárodný fond Organizácie Spojených národov pre deti v núdzi)

EÚ- Európska Únia

SZBP- Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika

ÚVOD

Ľudské práva sú osobitnou právnou, morálnou a politickou koncepciou posledných šesťdesiatich rokov. Všeobecná deklarácia ľudských práv bola prijatá Tretím Valným zhromaždením OSN v decembri 1948 a stala sa vzorom ústavy mnohých krajín a domácich a medzinárodných mimovládnych organizácií. Samozrejme, že myšlienka práv, ktoré majú všetci na základe svojej ľudskosti, sa dá nájsť už dávno pred rokom 1948, napríklad v Americkej deklarácii nezávislosti z roku 1776 a vo Francúzskej deklarácii práv človeka a občanov z roku 1789. Myšlienka prirodzených práv sa nachádza v vplyvnom diele Grotia, Pufendorfa, Lockeho a Kanta zo sedemnásteho a osemnásteho storočia. Musíme zvážiť dva kľúčové body prechodu od biblického teizmu k moderným a postmoderným pojmom ľudskej osobnosti. Západná kultúra bola postavená prevažne na biblickom pojme ľudskej povahy. Ľudia sú rozumní, ale obmedzení v poznaní svojou vlastnou lenivosťou a povrchnosťou. Koncom sedemnásteho storočia sa však objavil nový spôsob vnímania ľudskej prirodzenosti a zrodil sa modernizmus.

Ľudské práva prezentované vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, ako aj celá myšlienka vzniku ľudských práv vychádza z modernosti. Zákon o ľudských právach je produktom kultúrneho projektu modernosti. Pre modernistov sú ľudia racionálni svojou povahou. Francúzsky filozof René Descartes je mnohými považovaný za otca modernej filozofie. Descartes sa rozlúčil so stredovekou myšlienkou, ktorá sa snažila zakoreniť v pôde kresťanskej viery. S jeho racionálnou dedukciou: "Myslím si, preto som" začal uvažovať o nových spôsoboch vnímania ľudskej bytosti. Koncept ľudskosti ako racionálnej povahy sa stal charakteristickým znakom myšlienky osvietenstva. Prvá generácia ľudských práv, ktoré je opísaná v prvej podkapitole vyjadruje všetky hodnoty zachovania života človeka ako jednotlivca. Článok 1 Všeobecnej deklarácie ľudských práv tvrdí, že „všetky ľudské bytosti sa rodia slobodné a rovnocenné v dôstojnosti a právach. Sú obdarené rozumom a svedomím a mali by jednať jeden voči druhému v duchu a bratstve. Univerzálnosť ľudských práv je preto založená na rozume. Moderné filozofické myslenie je založené na myšlienke univerzálnosti. Postmodernizmus je priamy útok na celú ideu, ktorú modernisti vyznávajú.

Postmoderná koncepcia ľudských práv nie je založená iba na myšlienke univerzálnosti. Odmietá zakladateľský prístup a je otvorený rôznym výkladom. Postmoderná myšlienka ľudských práv zdôrazňuje jednotu medzi univerzálnosťou a osobitosťou, medzi individualitou a kolektívnosťou, medzi identitou a rozdielnosťou a tak

dalej. Je založený na myšlienke, ktorú treba chápať v kontexte rôznych kultúr. Zdôrazňuje dialóg medzi rôznymi hodnotami a presvedčeniami. Tento koncept teórie ľudských práv môžeme považovať ako jeden z hlavných zdrojov druhej a tretej generácie ľudských práv, ktoré obsahujú práva zamerané na ekonomickú, sociálnu a kultúrnu bezpečnosť jednotlivcov ale aj skupín.

Súčasný medzinárodný právo ľudských práv je v podstate produktom obdobia po druhej svetovej vojne. Keď však skúmame náboženské a filozofické korene ochrany a posilňovania ľudských práv siahajúce tisíce rokov a potom postupný vznik politického myslenia, ktoré vyústilo do procesov ľudských práv a ústavných a právnych základov, začneme si uvedomovať, že ustanovenia o ľudských právach v Charte OSN a historická Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948 majú pevné korene. Viera a hodnotové systémy, vznik národnej ochrany ľudských práv a potom rozkvet medzinárodnej ochrany včera, dnes a zajtra sú medzníkom vývoja medzinárodného práva v oblasti ľudských práv.

Prvá kapitola našej záverečnej práce sa zamierava na teoretické poznatky z oblasti ľudských práv, ich ochrany a vývoja. V druhej kapitole sme využili naše poznatky z teórie a zamerali sme sa na ľudské práva na nadnárodnej úrovni a to v medzinárodných organizáciach. V tretej kapitole je stručne opísaná metodologická časť, zaoberajúca sa metódami a postupmi pri vypracovaní záverečnej práce. Cieľom tejto práce je otázka definovania univerzálnosti ľudských práv v rôznych obdobiach ako aj v súčasnosti.

1. Základné ľudské práva

Idey ľudských práv je ťažké opísať, nakoľko ich význam môžeme posúdiť z rôznych uhlov pohľadu jednotlivcou alebo skupín, poznatkov z histórie či teórie obsiahnutých v mnohých knihách.¹ Poznáme rôzne podoby pojmu „ľudské práva“. Dôležité je rozlišovať medzi legálnymi ľudskými právami a morálnymi ľudskými právami. Prvými sú práva vyplývajúce z autority zákona a môžeme ich nájsť v rôznych dokumentoch, ako sú Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach alebo Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a ekonomických a kultúrnych právach.² Za druhé môžeme považovať práva vyplývajúce z dlhoročných tradícií, etického kódexu ako aj z výchovy či vzdelania.

Vývoj myšlienok ľudských práv a slobôd, ako aj ochranu týchto práv poznáme už z dávnej histórie a do súčasnosti prešla mnohými zmenami. Úvahy o ľudských právach majú niekoľko dimenzií, hlavne čo sa týka ich zdrojov, vzťahov medzi jednotlivými právami alebo pretrvávajúceho konfliktu. Ako hlavné aspekty konfliktu považujeme nadradenosť jednotlivých generácií ľudských práv a ich podradenosť v porovnaní s rôznymi teóriami. Otázka je či môžeme považovať ľudské práva za univerzálne alebo sa odlišujú v závislosti od jednotlivých kultúr sveta. Ľudské práva získava každý človek narodením, nedajú sa kúpiť, nadobúdať či zdediť. Nazývajú sa neodcudziteľné, pretože nikto nemá právo odňať ich žiadnemu človeku zo žiadneho dôvodu. Sú teda vlastné každej ľudskej bytosti, bez ohľadu na rasu, farbu pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické či iné názory, národný a sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie. Napriek tomu univerzálnemu rozmeru sa teória ľudských práv sa ustavične mení a upravuje. Vďaka postupnému zlepšovaniu ekonomickej, politickej či sociálnej situácie v krajinách sa výrazne zvyšuje level garancie a ochrany ľudských práv. Do zoznamu základných ľudských práv sa následne začali pridávať ďalšie a ďalšie práva a slobody vytvorené v závislosti potreby v danom období. Za hlavný faktor týchto zmien môžeme považovať skutočnosť že právne systémy v dnešnej dobe sú na vyššej úrovni a takisto aj skutočnosť vzniku niekoľkých medzinárodných organizácií zaoberajúcimi sa touto témou.

Koncepcia ľudských práv vznikla na základe rôznych poznatkov, ktoré možno rozdeliť do viacerých sfér záujmu ako napríklad ekonómia, filozofia, právo či politika. Každý z týchto pohľadov priniesol niečo nové a vďaka tomu sú dnešné ľudské práva definované ako oprávnenia priznané jednotlivcovi, ktoré mu umožňujú plne využívať svoje schopnosti, inteligenciu, talent a znalosti na uspokojenie duchovných a iných cieľov.

¹ Šturma, P. *Pojem a teorie lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013, str. 7.

² Allen Buchanan. *The Heart of Human Rights* , s. 54

V roku 1977 uverejnil Courier UNESCO krátku esej Karla Vašáka, českého rodáka, francúzskeho právnik a riaditeľa Divízie ľudských práv a mieru UNESCO. Vašáková esej s názvom „30-ročný boj“ charakterizovala ľudské práva v medzinárodnom práve z hľadiska „troch generácií“.³ Prvá vlna, ktorá sprevádzala francúzsku revolúciu, viedla k vzniku občianskych a politických práv. Po druhej vlne, po ruskej revolúcii v roku 1917, získali hospodárske, sociálne a kultúrne práva všeobecné uznanie. Tretia vlna sprevádzala „emancipáciu kolonizovaných a dominujúcich národov“ v polovici 20. storočia.⁴

1.1. Prvá generácia ľudských práv

Idea práv univerzálnej podoby sa dostala do popredia až v období osvietenstva. Prvé počiatky alebo aj prvá „generácia“ ľudských práv sa skladá z občianskych a politických práv, ktoré pochádzajú najmä zo 17. a 18. storočia z politických teórií.⁵ Môžeme ich tiež označiť ako „modré práva“. Navyše sú považované za „negatívne“ v ich podstate. Negativita sa tu myslí najmä v zmysle práva takzvanej negatívnej slobody – ide o sféru, do ktorej by mi nikto nemal vstupovať, kde by ma nemal nikto obmedzovať, kde si môžem robiť čo len chcem bez akýchkoľvek zásahov z vonkajšieho sociálneho prostredia.

Kľúčový význam pre ustanovenie ľudských práv mala Deklarácia práv človeka a občana prijatá francúzskym Ústavodarným národným zhromaždením v roku 1789 počas Veľkej francúzskej revolúcie. Vďaka tejto historickej udalosti vzniklo motto „sloboda, rovnosť, bratstvo“, ktoré jasne odmieta stavovské rozdelenie spoločnosti a vyhlasuje rovnosť všetkých občanov pred zákonmi a podporuje myšlienku zamedzenia diskriminácie.

Práva obsiahnuté v tejto generácii sú zamerané hlavne na, slobody jednotlivca a jeho účasti na politickom živote. Je potrebné aby štát zabezpečil dodržiavanie občianskych práv a ešte zásadnejšie je aby jednotlivca v týchto právach neobmedzoval. Na vykonávanie politických práv je však nutný podnet aj zo strany občanov nielen štátu. Práva prvej generácie boli po prvýkrát univerzálne deklarované vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv z roku 1948. Mnohé iné dokumenty pomohli k vyformovaniu deklarácie do podoby akou je dnes. Ako podklady z minulosti môžeme považovať Magnu Chartu Libertatum, Zlatú bulu, ďalšie historické dokumenty ako Listinu práv Spojených štátov amerických. Do prvej generácie ľudských práv patria najmä tieto práva: právo na život, právo na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, právo na osobnú slobodu a zákaz otroctva, právo

³ Vasak 1977, s. 29.

⁴ Anne Peters- *Beyond Human Rights*, s.315

⁵ Za najvýznamnejšieho teoretika, ktorý stojí na začiatku tradície univerzálnych ľudských práv, sa zvykne označovať John Locke, por. Locke 1965.

na ochranu ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena, právo na súkromie, právo na vlastníctvo, právo na nedotknuteľnosť obydlia, právo na listové tajomstvo, tajomstvo dopravovaných správ a iných písomností a na ochranu osobných údajov, sloboda pohybu a pobytu, sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery, právo na spravodlivý proces, sloboda prejavu, právo na informácie, petičné právo, zhromažďovacie právo, združovacie právo, volebné právo, právo na odpor.⁶

Občianske práva, ako napríklad právo vlastniť majetok a uzatvárať zmluvy, právo žalovať a byť žalovaný a práva spojené s prístupom k súdnictvu, priznali právnu subjektivitu jednotlivcom a ich dodržiavanie bolo predovšetkým prácou súdov. Politické práva, ako napríklad právo voliť a vykonávať funkciu, boli predovšetkým prácou zákonodarcov.⁷ S Westfálskou zmluvou z roku 1648, ktorá zaručuje náboženskú slobodu menšinovým komunitám, získali práva menšín medzinárodné uznanie v momente, keď medzinárodné právo začalo chápať štáty ako suverénne právne subjekty. Aj keď zmluva uznala zvrchované právo kniežat určiť náboženstvo svojich štátov, zmluva tiež zaručovala právo luteránov a kalvinistov zveriť členom menšinových komunít právo vykonávať svoju vieru vo verejných a súkromných oblastiach v určených regiónoch.⁸

1.2. Druhá generácia ľudských práv

Druhú generáciu tvoria hospodárske, sociálne a kultúrne práva. Zaoberajú sa úlohami štátu v oblasti jednotného zaobchádzania a rovnakých podmienok. Sociálne, hospodárske a kultúrne práva si na rozdiel od prvej generácie ľudských práv vyžadujú pozitívny zásah štátu, ktorý sa má realizovať. Práva druhej generácie sa vzťahujú do kategórie práv zaoberajúcich sa rovnakými podmienkami a rovnakého zaobchádzania v zmysle realizácie, ekonomických a sociálnych úloh štátu voči občanom. Tieto práva nadobudli uznanie po prvej svetovej vojne. Nazývame ich „červenými právami“. Povoľujú vláde povinnosť rešpektovať a podporovať a plniť ich, ale to závisí od dostupnosti zdrojov. Povinnosť je uložená štátu, pretože kontroluje svoje vlastné zdroje. Čo ich výrazne odlišuje od modrých práv, je ich „pozitívna“ podstata. Pozitivismus spočíva v tom, že táto generácia ľudských práv sa vyvinula prostredníctvom tých, ktorí mali silnú túžbu po tom, aby štát poskytoval ochranu svojim najchudobnejším ľuďom prostredníctvom poskytovania pomoci menej šťastným obyvateľom.

⁶ Európske právne centrum občianske združenie [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné na internete: <http://ludskeprava.eurojuris.sk/index.php?link=gen_lud_prav>

⁷ TH Marshall- *Citizenship and Social Class*, s. 8.

⁸ *Article 28 of the Treaty of Westphalia* [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné na internete: <<https://www.marxists.org/history/capitalism/un/treaty-westphalia.htm>>

Podobne ako predchádzajúca kategória, aj sociálno-ekonomické práva zahŕňajú dva podtypy. Jedným z nich je poskytovanie tovaru a služieb na uspokojenie základných sociálnych potrieb. To sa môže týkať prístrešia, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania a výživy. Na druhej strane existujú hospodárske potreby, medzi ktoré zaraďujeme právo na spravodlivé mzdy, sociálne zabezpečenie alebo primerané pracovné a životné štandardy. Sociálnym a hospodárskym právam môžeme považovať ako obsahovo pred občianskymi a politickými právami z jednoduchého dôvodu, udelenie občianskych a politických práv je prakticky bezvýznamné, ak osoba alebo aj skupina ľudí nie je schopná naplniť svoje najzákladnejšie potreby v živote. Právo voliť znamená pre niekoho, kto hladuje, málo. Alebo, ako to jednoducho povedal Jeremy Waldron, „ak sa niekto skutočne zaujíma o zabezpečenie občianskej alebo politickej slobody pre nejakú osobu, tento záväzok by mal byť sprevádzaný ďalšou starosťou o jeho životné podmienky, ktoré mu umožňujú túto slobodu uplatňovať a využívať“.⁹

Vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv z roku 1948 aj v osobitom Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966, môžeme nájsť nielen práva prvej generácie ľudských práv, ale aj druhú generáciu týchto práv. Medzi hlavné práva tejto skupiny patria hospodárske práva: právo na slobodnú voľbu povolania, právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť, právo na prácu, právo na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky, právo slobodne sa združovať s inými ľuďmi na ochranu svojich hospodárskych a sociálnych záujmov, právo na štrajk, právo žien, mladistvých a osôb zdravotne postihnutých na zvýšenú ochranu zdravia, pri práci a osobitné pracovné podmienky. Ďalej sem zaraďujeme sociálne práva ako na príklad, právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa, právo na ochranu zdravia, právo na osobitnú ochranu manželstva, rodičovstva a rodiny. Nakoniec sem patria aj kultúrne práva, ktoré zabezpečujú právo na vzdelanie, právo na slobodu vedeckého bádania a umenia, právo na zákonnú ochranu tvorivej duševnej činnosti. Sociálne práva sú teraz tak všadeprítomné, že ich môžeme považovať za určujúci znak súčasného ústavného poriadku moderných štátov. Okrem toho majú sociálne a hospodárske práva v ústavných poriadkoch bezpečnejší základ z hľadiska legitímnosti ako ich medzinárodné právne protiklady.

Podľa Hartových podmienok sú sociálne a ekonomické práva vo vnútroštátnych ústavách „osobitnými právami“, ktoré „vyplývajú z osobitných transakcií medzi jednotlivcami alebo z nejakého osobitného vzťahu, v ktorom navzájom stoja proti sebe“.¹⁰

⁹ J Waldron, *Liberal Rights: Collected Papers 1981-91* (Cambridge UP, 1993) 7.

¹⁰ HLA Hart, 'Are There any Natural Rights?' 64(2) *Philosophical Review* (1955) 175, 183.

Naproti tomu v medzinárodnom práve dominujú úvahy o ľudských právach z morálneho hľadiska, pretože legitímnosť ľudského práva spočíva na jeho schopnosti chrániť základný a univerzálny prvok našej spoločnosti, ktorým je ľudskosť. Výsledkom takto poňatej koncepcie ľudských práv je postoj, že sociálne a hospodárske práva sa do morálnych koncepcií ľudských práv nehodia. Ich údajne všeobecný štatút sociálnych a hospodárskych práv je oslabený skutočnosťou, že chránia len niektorých jednotlivcov a nie všetkých a v niektorých väčších ekonomikách dávajú väčší zmysel ako v iných. Ako môžeme vidieť, tieto črty sociálnych a hospodárskych práv slúžia aj ako dôvod, prečo niektoré sociálne práva patria k inej generácii než občianske a politické práva.

Sociálne a hospodárske práva, podobne ako občianske a politické práva, zmiernujú škody v zmysle nerovností, ktoré môžu štáty spôsobiť jednotlivým skupinám občanov pri výkone zvrchovanej moci. Môžeme povedať, že záujmy chránené sociálnymi a hospodárskymi právami sú odlišné od záujmov chránených občianskymi a politickými právami. Sociálne a hospodárske práva majú za cieľ poskytnúť jednotlivcom prístup k zdrojom bohatstva a blahobytu. Občianske a politické práva hovoria o právnom a politickom postavení jednotlivcov, o ich dôstojnosti, autonómii a rovnosti.

Podľa Charlesa Beitz, ospravedlnenie ľudských práv, ako aj otázky týkajúce sa ich obsahu a povinností, ktoré ukladajú iným, predpokladajú takú koncepciu ľudských práv, ktorá špecifikuje esenciálne vlastnosti ľudských práv. Beitz ponúka taký koncept ľudských práv, ktorý je odvodený z praxe ľudských práv v globálnej politike. Z tejto praxe vyplýva, že ľudské práva chránia v prvom rade individuálne záujmy proti určitým predvídateľným nebezpečenstvám spojeným s výkonom zvrchovanej moci. Štáty majú prvoradú povinnosť chrániť záujmy jednotlivcov, nad ktorými vykonávajú zvrchovanú moc. Externí aktéri, akými sú napr. iné štáty a medzinárodné inštitúcie, majú sekundárnu povinnosť zabezpečiť ochranu, ak štát nesplní svoju zodpovednosť.¹¹

1.3. Tretia generácia ľudských práv

Vznik tretej generácie ľudských práv je výsledkom nových potrieb človeka. Rozvoj ľudských, medzinárodných, sociálnych inštitúcií a univerzálny moralizmus medzinárodných a ľudských práv a najmä slabé stránky ich prvej a druhej generácie viedli k vzniku tretej generácie ľudských práv. Tretia generácia, ktorú Karel Vašák charakterizoval ako „medzinárodnú komunitu, na ktorej teraz pracujeme“, odkazuje na to, čo nazýval „solidárne práva“¹², medzi ktoré patrí právo na rozvoj, právo na sebaurčenie,

¹¹ Beitz (2009) 102-17.

¹² K Vasak, 'A 30 year struggle', *UNESCO Courier*, November 1977, 29.

práva menšín, právo na zdravé životné prostredie, právo na mier a právo na vlastníctvo spoločného dedičstva ľudstva.¹³

Právo na sebaurčenie je jedným z najzákladnejších kolektívnych práv. Na základe práva na sebaurčenie majú ľudia právo nielen slobodne určiť svoj politický status, ale aj slobodne sledovať svoj hospodársky, sociálny a kultúrny rozvoj.¹⁴ Právo na sebaurčenie teda zahŕňa právo na osobnostný rozvoj.

Právo na mier je jedným z najdôležitejších kolektívnych práv. Komisia OSN pre ľudské práva v roku 1976 potvrdila, že „každý má právo žiť v podmienkach medzinárodného mieru a bezpečnosti a v plnej miere využívať hospodárske, sociálne a kultúrne práva, občianske a politické práva.“¹⁵

Na rozdiel od prvej a druhej generácie, ktoré sú produktmi teórií liberalistov a socialistov, tretia generácia práv je výsledkom ľudskej skúsenosti. Na uplatňovanie týchto práv a kontrolu ich dodržiavania je potrebné zapojenie nielen štátov a jednotlivcov, ale aj medzinárodných organizácií a nadnárodných spoločenstiev. Rôzne ekonomické podmienky v krajinách, suverenita štátov, protikladná povaha týchto práv sú však bariérou pre ich zakotvenie v medzinárodných zmluvách. Následkom toho sú práva tretej generácie obsiahnuté iba v nezáväzných dokumentoch, ako je Štokholmská deklarácia, Konferencia Organizácie spojených národov o životnom prostredí človeka z roku 1972 a Deklarácia z Ria de Janeiro o životnom prostredí a rozvoji z roku 1992.

Práva tretej generácie majú tiež negatívne a pozitívne rozmery. Právo na rozvoj ukladá vnútorné záväzky štátom, ktoré majú negatívny aj pozitívny rozmer. Negatívne záväzky štátu vyžadujú, aby nekonal spôsobom, ktorý by zasahoval do výkonu práva na rozvoj. Pozitívne povinnosti štátu si vyžadujú, aby umožnil svojmu obyvateľstvu zúčastňovať sa na hospodárskom, sociálnom, kultúrnom a politickom rozvoji a profitovať z neho. Tieto práva taktiež ukladajú dodatočné externé povinnosti medzinárodným právnym subjektom, ktoré majú tiež negatívny a pozitívny charakter. Negatívne dimenzie vyžadujú, aby štáty a medzinárodné inštitúcie vytvárali pravidlá a politiky, ktorými sa bude riadiť globálne hospodárstvo takým spôsobom, aby sa nezvyšovala celosvetová chudoba. Pozitívne dimenzie si vyžadujú, aby štáty a medzinárodné inštitúcie poskytovali rozvojovým štátom pomoc vo forme rozvojovej pomoci a odpustenia dlhov.

¹³ K Vasak, 'A 30 year struggle', *UNESCO Courier*, November 1977, 29.

¹⁴ *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 1(1)*. [online]. [cit. 2019-03-07]. Dostupné na internete: <<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>>

¹⁵ *U.N. Commission on Human Rights, Res. 5 (XXXII), 60 U.N. ESCOR Supp. (No. 3) p. 62, U.N. Doc. E/5768[E/1213] [1976]*. [online]. [cit. 2019-03-05]. Dostupné na internete: <https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf>

Prvé dve generácie ľudských práv stelesňovali dve z troch hlavných zásad francúzskej revolúcie, teda slobodu a rovnosť. Tretia generácia ľudských práv sa týka skôr poslednej zásady, bratstva. Podľa môjho názoru všetky ľudské práva sú univerzálne, nedeliteľné a vzájomne závislé a vzájomne prepojené. Medzinárodné spoločenstvo by malo pristupovať k ľudským právam globálne spravodlivým a rovnocenným spôsobom, na rovnakom základe a s rovnakým dôrazom. Je potrebné urobiť veľa, aby sa globálny režim ľudských práv stal efektívnejším. Prvá a najdôležitejšia výzva sa týka dôkladného vykonávania existujúcich právnych dohôd. Práva udelené na papieri musia byť účinne implementované do vnútroštátnych právnych systémov a ústav. Štáty by mali zaviesť funkčné mechanizmy monitorovania a vzdelávať občanov o ich právach a možných spôsoboch podávania sťažností. Internalizácia noriem ľudských práv v domácich spoločnostiach prostredníctvom práva a kultúry má zásadný význam pre to, aby sa zmluvy stali globálne účinnými.

1.4. Problematika Diskriminácie

Hlavným problémom ľudských práv je ich nedokonalá aplikácia, čo v konečnom dôsledku vedie k diskriminácii. Terminológia diskriminácie sa opäť vzťahuje na pozitívne alebo negatívne správanie voči sociálnej skupine a jej členom. Prirodzene, ľudia si vo všeobecnosti myslia, že ide o negatívne, nežiaduce správanie, no častokrát si neuvedomujú, že sú vždy dve strany akcie. To, čo negatívne pôsobí na jednu skupinu, môže pôsobiť pozitívne na niekoho iného.

Diskrimináciu možno nájsť na troch hlavných úrovniach: na úrovni jednotlivca, na úrovni skupiny alebo triedy a na inštitucionálnej úrovni, a to na národnej i medzinárodnej úrovni. Koncept diskriminácie je kontroverzný, čiastočne kvôli problémom merania, ale aj preto, že sa používa na opis množstva rôznych javov.

Priama diskriminácia je čin spôsobujúci nepriaznivé zaobchádzanie s osobou alebo skupinou na základe jej skutočnej alebo predpokladanej situácie, charakteru alebo črty v porovnaní s osobou alebo skupinou, ktorá nie je diskriminovaná v podobnej situácii. Nepriama diskriminácia je akt, ktorý sa nepovažuje za priamu nepriaznivú diskrimináciu; na prvý pohľad zodpovedá požiadavkám rovného zaobchádzania, ale pri detailnejšom pohľade situuje určité osoby alebo skupiny do výrazne horšej pozície v porovnaní s inými osobami alebo skupinami v podobnej situácii. Medzi ďalšie formy diskriminácie patrí aj obťažovanie. Obťažovanie sa definuje ako „nechcené správanie“. Je to taká forma správania, ktorá spôsobuje narušenie dôstojnosti osoby alebo vytvorenie zastrašujúceho, nepriateľského, ponižujúceho alebo urážlivého prostredia pre tohto jednotlivca.

Obťažovanie zahŕňa šikanovanie, dehonestujúce prezývky, hrozby, vulgárne vtipy a zošmiešňovanie, ohováranie, nevhodné otázky, urážky alebo nechcené fyzické kontakty. Diskriminácia sa vyskytuje v každodenných situáciách a sociálnych interakciách. Z viac univerzálneho hľadiska je diskriminácia ako sociálny fenomén prítomná najmä v segregovanom prostredí (napríklad v divadlách alebo verejnej doprave, rôznych sociálnych podujatiach). Tieto skúsenosti sú často spôsobené falošnou predstavou o ženách alebo o „farebných“ ľuďoch ako hlúpych alebo nebezpečných, čo má za následok hlboko zakorenené formy rasizmu a sexizmu. Diskriminácia na úrovni skupiny poukazuje na výrazné ekonomické nespravodlivosti a nevýhody, pre skupiny ľudí, ktorí sú vylúčení zo spoločnosti a sú im odopierané pracovné príležitosti. Táto forma diskriminácie, vedie k tomu, že ľudia sa od médií odvracajú, čo znemožňuje Inštitucionálna diskriminácia je pravdepodobne najzávažnejšia forma diskriminácie, pretože upiera farebným ľuďom prístup k mocenským štruktúram alebo im neumožňuje vymaniť sa z bludného kruhu nedostatočného, obmedzeného alebo zmanipulovaného vzdelávania. Takáto diskriminácia inštitucionalizuje rasizmus, popiera spravodlivé zastúpenie farebných ľudí vo vládnych arénach a znemožňuje, aby farebné spoločenstvo zmenilo diskriminačné zákony alebo zabránilo nespravodlivým súdnym procesom.

Diskriminácia ako taká je však len jedným aspektom koncepcie rovnosti ľudských práv. Ako Rabinder Singh komentoval v jednej svojej štúdii, „v mnohých ohľadoch je najdôležitejším slovom Európskeho dohovoru o ľudských právach slovo *každý*“.¹⁶ Väčšina podstatných článkov tohto dohovoru začína slovom „každý“. Skutočnou výzvou je brať toto slovo vážne a akceptovať, že to znamená to, čo hovorí. Inými slovami, v oblasti teórie ľudských práv a slobôd je odstránenie všetkých foriem diskriminácie nevyhnutným, no nie vždy aj dostatočným prostriedkom na dosiahnutie rovnosti. Podľa tejto teórie je rovnosť niečo, s čím sa rodíme a účelom zákonov o ľudských právach je zabezpečiť, aby sme boli v praxi schopní žiť životy, ktoré sa rozhodneme žiť a zúčastňovať sa na spoločenstve, v ktorom žijeme. Existuje preto podstatné právo na rovnosť v určitých oblastiach práva ľudských práv. Ak má „každý“ skutočne znamenať každý, potom zákony musia byť vytvorené tak, aby zohľadňovali rozdiel, ako aj podobnosť a štát musí zasiahnuť, aby zabránil jednotlivcom zasahovať do práv iných.¹⁷ Je však dôležité pochopiť, že zákon o ľudských právach nechráni ľudí pred diskrimináciou vo všetkých oblastiach ich života. Existujú aj iné zákony, ktoré ponúkajú všeobecnejšiu ochranu. Hlavnou funkciou zákona

¹⁶ Rabinder Singh, *'Equality: the neglected virtue'*, [online]. [cit. 2019-03-22]. Dostupné na internete vo forme videa: < <https://digital.library.lse.ac.uk/objects/lse:yiy532ron> >

¹⁷ Organizácia Spojených národov [online]. [2019-03-15]. Dostupné na internete: <https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf >

je to, že má ľudí chrániť pred diskrimináciou ľudských práv stanovených v Európskom dohovore o ľudských právach. Článok 14 vychádza zo základnej zásady, že všetci, bez ohľadu na to, kto sme, majú rovnaké ľudské práva a mali by k nim mať rovnaký prístup. Ochrana pred diskrimináciou v zákone o ľudských právach nie je „samostatná“. Aby ste sa mohli odvolať na toto právo, musí byť dokázané, že diskriminácia ovplyvnila vaše užívanie jedného alebo viacerých iných práv v zákone. Presné znenie tohto článku z Dohovoru o ľudských právach z roku 1998 znie: „Využívanie práv a slobôd stanovených v tomto dohovore sa zabezpečí bez diskriminácie z akéhokoľvek dôvodu, ako je pohlavie, rasa, farba, jazyk, náboženstvo, politický alebo iný názor, národný alebo sociálny pôvod, asociácia s národnostnou menšinou, majetok, alebo iné postavenie.“¹⁸

Milióny ľudí na celom svete denne bojujú s tou či onou formou diskriminácie. Celkovo sa zdá, že diskriminačné správanie ľudí v spoločnosti je veľmi rôznorodé, ich rozhodnutia, či už výhodné alebo nevýhodné, nie sú vždy robené podľa logických záverov. Efektívna politika môže pomôcť v niektorých prípadoch, ale medzi inými je to len jeden spôsob. Je potrebná účasť spoločnosti, sociálny konsenzus, tolerancia, rozvoj sociálnych hodnôt a individuálnych a kolektívnych rozhodnutí, ktoré nie sú obmedzujúce, ale pomáhajú procedurálne eliminovať diskriminačné správanie a tendencie. Z histórie vieme, diskriminácia bola jedným z mnohých dôvodov zabíjania, vojen a masových konfliktov medzi krajinami. Domnievame sa, že na to, aby sa predišlo opakovaniu týchto udalostí, je potrebné, aby organizácie ako OSN, Európska únia a mnohé ďalšie nadnárodné spoločenstvá vzájomne spolupracovali a snažili sa v spoločnosti dosiahnuť aspoň jeden krok vpred v boji proti diskriminácií a tak zabezpečili bezpečné prostredie pre život všetkých ľudí a dodržiavanie ľudských práv všetkých troch generácií.

¹⁸Legislation.gov.uk [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/schedule/1>>

2. Nadnárodné inštitúcie a ich vzťah k ľudským právam

Šírenie medzinárodných agentúr je výsledkom vzájomnej závislosti štátov, ako aj rastúceho poznania, že bez kolektívnych krokov nemožno globálne problémy účinne vyriešiť. Ak chceme bojovať proti rastúcim rozdielom medzi krajinami, sú potrebné kolektívne opatrenia, vychádzajúce z univerzálneho a právne zakotveného konsenzu. Medzinárodné organizácie sú zriadené ako prostriedok inštitucionalizácie takejto formy spolupráce medzi štátmi. Mnohé z nich plnia rozhodujúcu úlohu pri podpore a ochrane ľudských práv, ktoré sa stali spoločnou zodpovednosťou medzinárodného spoločenstva.

Rozvoj medzinárodných organizácií však so sebou prináša vlastné problémy. Najviac diskutovaným problémom je nedostatočná zodpovednosť za porušovanie ľudských práv. Až na niekoľko výnimiek sú štáty viazané medzinárodnými zmluvami o ľudských právach, pričom hrozí nekontrolovaný výkon právomocí medzinárodnými organizáciami, a preto čelíme klasickému problému prenosu týchto právomocí na niekoho, kto nemá na to kompetencie. Ak sa obrátíme na inštitucionálne dôsledky vyžadovania individuálnej zodpovednosti, stretávame sa s takzvanou dilemou zodpovednosti: na jednej strane vzniká potreba zaistiť zodpovednosť pri prijímaní a aplikácii tých opatrení medzinárodných organizácií, ktoré penalizujú nedodržiavanie ľudských práv. Na druhej strane takéto trvanie na zodpovednosti členského štátu môže ohroziť schopnosť medzinárodných organizácií účinne vykonávať svoje funkcie, pretože takýto vývoj môže viesť štáty k sprísneniu kontroly nad rozhodovaním medzinárodných organizácií alebo k tomu, že si začnú vyhradzovať právo neplniť si svoje povinnosti a záväzky, ktoré im organizácia určí. Aby sme však účinne riešili túto dilemu, musíme brať vážne obidva jej aspekty. Musíme zabezpečiť, aby sa prenos právomocí nestal pre členov prostriedkom, ako sa vyhnúť svojim medzinárodným záväzkom. Musíme to však urobiť aj bez toho, aby sme zbavili organizáciu právomocí zaväzovať jej členov a na druhej strane neriskovať možnosť, že organizácia presiahne svoj mandát, aj keď to môže byť pod zámienkou lepšieho dodržiavania záväzkov v oblasti ľudských práv. Hlavnou zásadou je, že medzinárodné organizácie sú ako subjekty medzinárodného práva viazané všetkými povinnosťami, ktoré im vyplývajú zo všeobecných pravidiel medzinárodného práva, na základe ich ústav alebo na základe medzinárodných dohôd, ktorých sú zmluvnými stranami.¹⁹

Medzinárodné organizácie sa nestanú zmluvnými stranami medzinárodných zmlúv o ľudských právach, ktoré sú záväzné pre ich členské štáty, jednoducho preto, že im boli

¹⁹ *Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt*, Advisory Opinion (20 December 1980), I.C.J. Reports 1980, s. 73 a 89-90 (§37). [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: < <https://www.icj-cij.org/files/case-related/65/065-19801220-ADV-01-00-EN.pdf> >

pridelené určité právomoci, ktoré by mohli byť uplatnené v rozpore s právami uznanými na základe týchto zmlúv. Otázka presunu práv a povinností je v tejto súvislosti obmedzená. Bud' sú medzinárodné organizácie viazané predchádzajúcimi kľúčovými záväzkami svojich členských štátov, alebo sú naopak samostatnými subjektmi medzinárodného práva a v zásade môžu tieto predchádzajúce práva a povinnosti ignorovať. Vyvodenie globálnej zodpovednosti za porušovanie ľudských práv by znamenalo zaviesť kontroly zodpovednosti pre inštitúcie globálneho riadenia a aj pre neštátne subjekty. Rozhodnutia a politiky medzinárodných organizácií, ako aj činnosti nadnárodných súkromných aktérov čoraz viac ovplyvňujú práva jednotlivcov. Niektoré významné organizácie už zaviedli ustanovenia o ochrane ľudských práv. Ako ďalší fakt spomeniem, že je dôležité posilniť sankčné kapacity súčasného právneho režimu a zároveň zabezpečiť, aby sa ľudské práva nevyužívali ako zámienka pre strategické záujmy partikulárnych štátov alebo skupín. Intervencie v mene ľudských práv by mali byť legitímne a nariadené medzinárodným spoločenstvom. Intervencie musia byť navyše kontrolované a monitorované nezávislými organizáciami, pokiaľ ide o ich skutočné účinky na ľudské práva.

Medzinárodné organizácie poskytujú priestor, v ktorom sa môžu medzi zástupcami členských štátov vytvárať úzke vzťahy. Jedným z primárnych cieľov medzinárodných vládnych organizácií je poskytnúť fyzický priestor, v ktorom sa zástupcovia ich členských štátov môžu pravidelne stretávať, aby diskutovali o záležitostiach spoločného záujmu. V niektorých prípadoch môžu byť interakcie, ku ktorým dochádza medzi diplomatmi z rôznych štátov, obzvlášť intenzívne a produktívne a aj z tohto dôvodu zohrávajú medzinárodné organizácie dôležitú úlohu v oblasti dodržiavania ľudských práv a boja proti diskriminácii.

2.1. Organizácia Spojených národov

Spomedzi všetkých medzinárodných organizácií, ktoré riešia problematiku ľudských práv v praxi, je najdôležitejšia Organizácia spojených národov. „Charta Organizácie Spojených národov bola podpísaná 26. júna 1945 a bola zriadená ako nezávislý právny orgán 24. októbra 1945, kedy boli prijaté dodatočné ratifikácie zakladajúcej ústavy. Globálnu organizáciu musíme vnímať nielen ako inštitúciu so šiestimi orgánmi zriadenými Chartou OSN, ale aj ako oveľa širší „systém OSN“ so širokou škálou ďalších medzinárodných organizácií, ktoré sú buď organicky spojené s OSN ako špecializované agentúry alebo nezávislé právne orgány ako Svetová banka, ktoré sú úzko spojené s Organizáciou Spojených národov a inými organizáciami. Právne základy pre špecializované agentúry sú stanovené v Charte OSN, najmä v článkoch 57, 63 a 64. Iné

organizácie sú pridružené ku globálnej organizácii dohodou alebo praxou rôznymi spôsobmi.“(Gibson,1991,s.29)²⁰ Účely organizácie Spojených národov sú obsiahnuté v Charte v článku 1:

1. „Zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť a za týmto účelom prijať účinné kolektívne opatrenia: na predchádzanie a odstraňovanie hrozieb pre mier, na potláčanie agresívnych činov alebo iných porušení mieru a na dosiahnutie mierových opatrení v súlade so zásadami spravodlivosti a medzinárodného práva; prispôsobenie alebo urovnanie medzinárodných sporov alebo situácií, ktoré by mohli viesť k porušeniu mieru;
2. Rozvíjať priateľské vzťahy medzi národmi založené na rešpektovaní zásady rovnakých práv a sebaurčenia národov a prijať ďalšie vhodné opatrenia na posilnenie univerzálneho mieru;
3. Dosiahnuť medzinárodnú spoluprácu pri riešení medzinárodných problémov hospodárskeho, sociálneho, kultúrneho alebo humanitárneho charakteru a podporovať dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd pre všetkých bez ohľadu na rasu, pohlavie, jazyk alebo náboženstvo;
4. Byť centrom pre harmonizáciu činností národov pri dosahovaní týchto spoločných cieľov.“(Gibson,1991,s.30)²¹

Hlavnými orgánmi OSN sú: Valné zhromaždenie, Bezpečnostná rada, Hospodárska a sociálna rada, Správna rada, Medzinárodný súdny dvor a sekretariát OSN. Všetky boli založené v roku 1945, kedy bola založená OSN. Valné zhromaždenie je hlavným poradným, politickým a reprezentatívnym orgánom OSN. Vo Valnom zhromaždení je zastúpených všetkých 193 členských štátov OSN, čo z neho robí jediný orgán OSN s univerzálnym zastúpením. Každoročne v septembri sa stretáva plné členstvo OSN vo Valnom zhromaždení v New Yorku. Na výročné zasadnutie Valného zhromaždenia sa koná všeobecná rozprava, na ktorej sa zúčastňujú mnohí predstavitelia štátov. Rozhodnutia o dôležitých otázkach, ako sú otázky týkajúce sa mieru a bezpečnosti, prijímania nových členov a rozpočtových záležitostí, si vyžadujú dvojtretinovú väčšinu Valného zhromaždenia. Rozhodnutia o iných otázkach sa prijímajú jednoduchou väčšinou. Valné zhromaždenie každý rok volí predsedu, ktorý bude vykonávať ročné funkčné obdobie. Bezpečnostná rada má podľa Charty OSN hlavnú zodpovednosť za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Má 15 členov (5 stálych a 10 nestálych členov). Každý poslanec má jeden hlas. Podľa Charty sú všetky členské štáty povinné dodržiavať

²⁰ John S. Gibson - *International Organizations, Constitutional Law, and Human Rights*, s. 29

²¹ John S. Gibson - *International Organizations, Constitutional Law, and Human Rights*, s. 30

rozhodnutia Rady. Bezpečnostná rada sa ujala vedenia pri určovaní existencie ohrozenia mieru alebo agresie. Vyzýva strany sporu, aby ho urovnali mierovými prostriedkami a odporúča metódy nápravy alebo podmienky vyrovnaní. V niektorých prípadoch sa Bezpečnostná rada môže uchýliť k uloženiu sankcií alebo dokonca povoliť použitie sily na zachovanie alebo obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Bezpečnostná rada má predsedníctvo, ktoré sa každý mesiac strieda a mení. Hospodárska a sociálna rada je hlavným orgánom koordinácie, preskúmania politiky, politického dialógu a odporúčaní o hospodárskych, sociálnych a environmentálnych otázkach, ako aj o implementácii medzinárodne dohodnutých rozvojových cieľov. Slúži ako centrálny mechanizmus pre činnosť systému OSN a jeho špecializovaných agentúr v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti, dohliada na pomocné a expertné orgány. Má 54 poslancov volených Valným zhromaždením na prekrývanie trojročných podmienok. Je to centrálna platforma OSN pre reflexiu, diskusiu a inovatívne myslenie o trvalo udržateľnom rozvoji. Medzinárodný súdny dvor je hlavným súdnym orgánom OSN. Jeho sídlo je v Paláci mieru v Haagu. Je to jediný zo šiestich hlavných orgánov OSN, ktorý sa nenachádza v New Yorku. Úlohou Súdneho dvora je v súlade s medzinárodným právom urovnávať právne spory, ktoré mu predložili štáty a poskytovať poradné stanoviská k právnym otázkam, ktoré mu predložili oprávnené orgány Organizácie Spojených národov a špecializované agentúry.

„My, národy organizácie Spojených národov, sme sa rozhodli zachrániť nasledujúce generácie pred pohromou vojny, ktorá dvakrát v našom živote priniesla ľudstvu nesmierny zármutok a opätovne potvrdila vieru v základné ľudské práva, dôstojnosť a hodnotu ľudskej osoby, v rovnaké práva mužov, žien a detí. Stanovili sme podmienky, za ktorých možno zachovať spravodlivosť a rešpektovanie záväzkov vyplývajúcich zo zmlúv a iných zdrojov medzinárodného práva a podporovať sociálny rozvoj a lepšie životné štandardy vo väčšej slobode a na tieto účely uplatňovať toleranciu a žiť spolu v mieri a aby sa zjednotila naša sila, aby sa zachoval medzinárodný mier a bezpečnosť a aby sa prijatím zásad a zavedením metód zabezpečilo, že ozbrojené sily sa nebudú používať, s výnimkou spoločného záujmu, zabezpečilo využívanie medzinárodných mechanizmov na podporu hospodárskeho a sociálneho rozvoja s cieľom spojiť naše úsilie o dosiahnutie všetkých týchto cieľov.“(Gibson,1991,s.231)²² Slová, ktoré autor prevzal z oficiálneho dokumentu Charty OSN, pomáhajú lepšie pochopiť celkové ciele krajín tejto organizácie a môžu nám slúžiť aj ako vyslovený sľub do budúcnosti.

²² John S. Gibson - *International Organizations, Constitutional Law, and Human Rights*, s. 231

2.1.1. Rada OSN pre ľudské práva a Slovenská republika

“Rada pre ľudské práva je medzivládny orgán v rámci systému Organizácie Spojených národov zodpovedný za presadzovanie a ochranu ľudských práv na celom svete a riešenie porušovania ľudských práv a predkladanie odporúčaní v tejto oblasti. Rada bola vytvorená Valným zhromaždením OSN 15. marca 2006.”(Rada OSN,2006)²³ Radu nespravuje žiadny štát, ide o skupinu 47 národov, ktorej predsedá prezident. Funkciu v súčasnosti zastáva senegalský veľvyslanec. So 114 z 193 členských štátov OSN, ktoré pôsobili v Rade pre ľudské práva, členstvo Rady odráža rozmanitosť Organizácie Spojených národov, ktorá jej dáva legitimitu pri rozprávaní o porušovaní ľudských práv vo všetkých krajinách.²⁴

Od svojho zasadnutia v roku 2006 prijala Rada pre ľudské práva celkovo 1 675 rezolúcií, ktoré sa venovali najmenej 120 témam a umiestnili vlády pod prísnu kontrolu. Rada sa zaoberá témami právneho štátu, demokracie, terorizmu, obchodovania s ľuďmi, mučenia, slobody názoru a prejavu, zhromažďovania a združovania sa, práv žien a rodovej rovnosti, migrácie, osôb so zdravotným postihnutím a práv LGBT osôb. Takmer polovica z týchto uznesení sa zamerala na situácie v jednotlivých krajinách. Takmer 80% všetkých uznesení bolo prijatých konsenzom.²⁵

Poslaním Rady je nájsť účinné a inovatívne riešenia nových a dlhotrvajúcich krízových situácií. Hlavnou myšlienkou je podporovať kultúru spolupráce a dialógu. Rada pre ľudské práva by mala zanechať bývalý štýl práce Komisie, ktorý bol často kritizovaný ako regionálne nevyvážený a spolitizovaný. Nový mechanizmus univerzálnej periodickej revízie, ktorý majú vykonávať všetky členské a nečlenské krajiny, by mal byť nápomocný tejto myšlienke. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN 60/251 poskytuje Rade potrebné zdroje na monitorovanie a hodnotenie situácie v oblasti ľudských práv a na prijímanie rozhodnutí.²⁶ Rada by mala okamžite reagovať na závažné alebo systematické porušovanie ľudských práv a hľadať vhodné spôsoby nápravy. Odporúčania Rady by sa mali zamerať na praktické opatrenia a mali by viesť k zlepšeniam v spolupráci s inými orgánmi OSN, medzinárodnými organizáciami a postihnutými krajinami. Nezávislí experti pre ľudské práva slúžia ako oči a uši Rady tým, že monitorujú ľudské práva v krajinách, ktoré

²³ Rada OSN pre ľudské práva [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: < <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/AboutCouncil.aspx> >

²⁴ Rada OSN pre ľudské práva [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: < https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/HRC_briefingnote_EN.pdf >

²⁵ Rada OSN pre ľudské práva [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: < https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/HRC_briefingnote_EN.pdf >

²⁶ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: < https://www.mzv.sk/web/en/foreign_policy/human_rights/un_human_rights_council >

presadzujú zlepšenie podmienok. Ich úlohou je hovoriť o témach ako vzdelávanie, zdravotníctvo, sloboda prejavu a obchodovanie s ľuďmi, ako aj o situáciách v jednotlivých krajinách vrátane Severnej Kórey, Eritrey, Iránu a Mjanmarska. V roku 2018 uskutočnili 83 návštev v 58 krajinách a územiach a mali veľký vplyv na zníženie porušovania ľudských práv.²⁷

Rada pre ľudské práva má stály program a na začiatku každého roka usporadúva organizačné stretnutie s cieľom zvoliť si predsedníctvo, zvážiť a prijať agendu, pracovný program a kalendár pravidelných zasadnutí. Z hľadiska EÚ sú najdôležitejšie tieto otázky:

- a) Zákaz trestu smrti, svojvoľné popravy a skrátené doživotné tresty;
- b) Zákaz všetkých foriem diskriminácie;
- c) Sloboda prejavu a názoru;
- d) Náboženská tolerancia;
- e) Práva zraniteľných skupín, najmä detí a žien;
- f) Zákaz mučenia;

Hlavnou ambíciou Slovenska ako člena Rady pre ľudské práva je zohrať pozitívnu a konštruktívnu úlohu vo vývoji a ochrane ľudských práv vo svete. Uznesenia a odporúčania prijaté Radou by mali povzbudiť krajiny, ktorých sa tieto rozhodnutia týkajú, aby dosiahli konkrétne zlepšenia a pokrok v oblasti ochrany ľudských práv. Slovensko chce upozorniť na význam a rovnaké postavenie kategórií ľudských práv vrátane občianskych, politických, hospodárskych, kultúrnych a sociálnych práv. Slovenská republika je plne zaviazaná k všeobecnej podpore a ochrane ľudských práv a základných slobôd. Dodržiavanie cieľov a ochrana ľudských práv je od vzniku Slovenska pre krajinu veľmi dôležitá, ako krajina sa podieľa na zavádzaní medzinárodných noriem a noriem, ktoré vznikajú zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv a iných medzinárodných dokumentov. Pri prezentácii kandidatury na členstvo v Rade pre ľudské práva Slovensko predstavilo dobrovoľné sľuby a záväzky v oblasti ľudských práv pripravené v súlade s rezolúciou Valného zhromaždenia 60/251.²⁸ Slovenská republika sa okrem iného zaviazala:

- a) Aktívne sa zúčastňovať na činnostiach a rokovaní Rady s cieľom podporiť všeobecné dodržiavanie všetkých ľudských práv a základných slobôd pre všetkých;

²⁷ Rada OSN pre ľudské práva [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: < https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/HRC_briefingnote_EN.pdf >

²⁸ Valné zhromaždenie OSN [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na stiahnutie: < https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/62/747&Lang=E >

- b) Posilniť skutočný dialóg a spoluprácu medzi všetkými členskými štátmi Rady s cieľom dosiahnuť skutočný pokrok v oblasti ochrany ľudských práv v terrene;
- c) Prispiieť ku konsolidácii nových mechanizmov Rady vrátane systému osobitných postupov, postupu podávania sťažností a poradného výboru,
- d) Spolupracovať s Úradom vysokého komisára OSN pre ľudské práva a podporovať jeho činnosti;
- e) Podporovať spoluprácu medzi vládny sektorom a občianskou spoločnosťou prostredníctvom zapojenia mimovládnych organizácií do činností Rady;
- f) Obhajovať univerzálnu ratifikáciu zmlúv OSN o ľudských právach a aktívne podporovať tretie krajiny, aby sa stali zmluvnými stranami, ak tak ešte neurobili;
- g) Podieľať sa na príprave nových medzinárodných noriem a nástrojov v oblasti ľudských práv vrátane zlepšenia fungovania existujúcich mechanizmov;
- h) Podeliť sa o svoje skúsenosti s budovaním demokratických štruktúr a inštitúcií pre ľudské práva a odovzdanie svojho “know-how” v tejto oblasti iným transformujúcim sa krajinám, ktoré o to majú záujem.²⁹

2.1.2. UNICEF, ľudské práva a deti

„Poľská delegácia v roku 1979 navrhla OSN, aby medzinárodné spoločenstvo zvážilo novú chartu práv detí. Poľský návrh prišiel počas Medzinárodného roka dieťaťa a jeho cieľom bolo nadviazať na publicitu vytvorenú pre blaho detí na celom svete.“(Oestreich,2007,s.1)³⁰ Ako proces návrhu Charty pokračoval, nasledoval bežný vzor dokumentov ako kompromisy vytvorené medzi Východom, Západom, Severom a Juhom o tom aké práva bude Charta obsahovať. Nečakane v polovici 80-tych rokov zasiahol do tohto spracúvania ďalší faktor nazývaný UNICEF. Medzinárodný fond pre deti v núdzi OSN, pôvodný názov UNICEF, bol založený koncom roku 1946 ako odnož a nástupnícka organizácia Úradu OSN pre pomoc a rehabilitáciu.³¹

²⁹Valné zhromaždenie OSN [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na stiahnutie: < https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/62/747&Lang=E>

³⁰ Joel E. Oestreich - *Power and Principle_ Human Rights Programming in International Organizations*, s. 1.

³¹ Joel E. Oestreich - *Power and Principle_ Human Rights Programming in International Organizations*, s. 26.

Hoci ľudské práva boli vždy ústredným bodom poslania a identity Organizácie Spojených národov, v uplynulých rokoch získali väčší význam. Generálny tajomník OSN Kofi Annan inicioval zmenu napredovania v oblasti ľudských práv v špecializovaných agentúrach OSN a tiež ich pridruženým organizáciám zaoberajúcich sa touto témou. UNICEF mal byť dočasnou organizáciou s osobitným mandátom na pomoc vojnovou zničeným krajinám v Európe. Neskôr sa UNICEF zamerlal na zaostané krajiny Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky. Ak by bol počiatočný mandát organizácie UNICEF v poskytovaní úľavy v núdzových situáciách prísne obmedzovaný, tak aj prostriedky, ktoré mal k dispozícii by boli rovnako obmedzené.

Väčšina operácií UNICEF v Európe boli zamerané na situáciu hladomoru, zabezpečovanie potrebných liekov a vakcín na bežné ochorenia, napríklad tuberkulózu a syfilis, ktoré boli prenášané z rodiča na dieťa. Organizácia nezabezpečovala iba materiálne potreby ale takisto aj služby a personál potrebné na vykonávanie odbornej pomoci, či sa jednalo o skladovanie liekov, technickú pomoc alebo činnosti spojené so zdravotnými ošetrovaniami. V podstate môžeme povedať že organizácia zabezpečila všetko čo považovali za potrebné pre zlepšenie situácie. UNICEF ako organizácia nechcela zaostávať, preto sa rozhodla rozšíriť svoje pôsobisko, čo nebolo jej plánom od začiatku kedy bola vytvorená. Ako príklad môžeme uviesť vzdelávanie, ktoré sa stalo jednou z priorít organizácie. Zmenou situácie vo svete sa vyvíjalo aj OSN, postupne pridávalo do svojho portfólia nové smery a kategórie pôsobenia.³²

Ďalšie zmeny, ku ktorým došlo mimo štruktúry UNICEF, viedli aj k rozšíreniu mandátu organizácie. „V roku 1950 bol návrh Deklarácie práv dieťaťa predložený sociálnej komisii OSN. Táto deklarácia bola vedome vytvorená po predchádzajúcom vyhlásení o právach dieťaťa, ktoré prijala Liga národov v roku 1924. V reakcii na návrh vyjadrila sociálna komisia názor, „že hoci existuje úzky vzťah medzi návrhom a Všeobecnou deklaráciou ľudských práv, osobitné potreby dieťaťa odôvodňujú samostatný nástroj“. (Oestreich, 2007, s. 28)³³ Proces definovania toho, čo ľudské práva znamenajú pre UNICEF, nie je jednoduchý. Zahŕňa určenie obsahu príslušných právnych predpisov v oblasti ľudských práv, rozhodovanie o tom, aké ďalšie normy sú vhodné nad rámec tých, ktoré sú obsiahnuté v najdôležitejších medzinárodných dokumentoch a rozoznávanie toho, ako sa tieto zákony a normy premietajú do skutočných politických myšlienok.

³² Joel E. Oestreich - *Power and Principle_ Human Rights Programming in International Organizations*, s. 28.

³³ Joel E. Oestreich - *Power and Principle_ Human Rights Programming in International Organizations*, s. 28.

Politická charakteristika práce UNICEF môže byť zhruba rozdelená do dvoch kategórií. V prvom rade sa rozširuje počet otázok, ktoré sa teraz zvažujú v rámci zastrešenia UNICEF, vrátane situácie pracujúcich detí, obchodovania s deťmi, detských vojakov, detí so zdravotným postihnutím a podobne. To znamená, že UNICEF sa musí zaujímať o otázky, ktoré vyžadujú omnoho viac politickej činnosti ako tradičná práca vo vzdelávaní, výžive, hygiene a podobne. Posilnenie postavenia chudobných, boj proti nerovnostiam a podpora sociálnej zmeny sú oveľa kontroverzejšie než to, čím sa predtým UNICEF zaoberal. Hovoriť o ľudských právach v rozvoji si vyžaduje, aby štáty spolupracovali, a preto tiež vyžaduje, aby bol UNICEF niekedy konfrontačný. Práva sú nástrojom, ktorý má UNICEF využiť na zabezpečenie toho, aby štáty konali spôsobom, ktorý UNICEF považuje za najlepší v záujme dieťaťa. Dôležitým príkladom tohto druhu myslenia je otázka nediskriminácie. V druhom článku Dohovoru o právach dieťaťa sa uvádza, že štáty a zmluvné strany rešpektujú a zabezpečujú práva ustanovené v tomto dohovore každému dieťaťu v rámci svojej jurisdikcie bez akejkoľvek diskriminácie bez ohľadu na rasu dieťaťa alebo jeho rodiča alebo zákonného zástupcu, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného názoru, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, zdravotného postihnutia, narodenia alebo iného postavenia.³⁴ Aby UNICEF uplatnil právo na nediskrimináciu, musí podniknúť kroky na odstránenie zjavnej aj skrytej diskriminácie vo svojich programoch a programoch, ktoré podporuje. Deti majú práva, ale nie sú „rovné“ dospelým. Naopak, právo na rovnosť pre ženy je kľúčovým prvkom v programoch UNICEF a predstavuje pre organizáciu prioritnú otázku. V organizácii sa stalo nesporným princípom, že práva žien a blahobyt detí sú neoddeliteľne spojené. V oblasti nediskriminácie to znamená, že kľúčovým prvkom je predchádzanie diskriminácii dievčat v oblasti zdravotnej starostlivosti, výživy a najmä vzdelávania. Všeobecnejšie povedané, zlepšenie postavenia žien v spoločnosti je v súčasnosti primárnym cieľom vo všetkých krajinách s tým, že ženy ako primárne opatrovatelky pre deti sú kľúčom k tomu, aby deti dostávali potrebnú starostlivosť.

UNICEF sa najviac zapojil do skutočnej integrácie ľudských práv vo svojom operačnom programe. Namiesto toho, aby organizácia vnímala práva ako ďalší cieľ, ktorý by mala presadzovať, si stanovila ako cieľ poučiť sa z Dohovoru o právach dieťaťa a podľa neho sa riadiť. Jim Grant³⁵ upozorňoval na to, že Dohovor o právach dieťaťa sa stane základným dokumentom UNICEF a že zvýši efektívnosť UNICEF, ako aj dosah a moc

³⁴ Joel E. Oestreich - *Power and Principle_ Human Rights Programming in International Organizations*, s. 41.

³⁵ Jim Grant bol líder v globálnom meradle. Ako výkonný riaditeľ UNICEF od roku 1980 do roku 1995 začal celosvetovú revolúciu v oblasti prežitia a rozvoja detí.

organizácie. Tento organizačný cieľ presadzoval počas druhej časti svojho funkčného obdobia, pričom sa jasne vyjadril, že ide o trvalý prvok spôsobu fungovania organizácie. Najpozoruhodnejšou otázkou týkajúcou sa vzťahu UNICEF k ľudským právam je dôležitosť jednotlivcov pri presadzovaní programu.

Ďalšou dôležitou oblasťou, kde sa UNICEF začal riadiť novým programom, je jeho vzťah s Výborom pre práva dieťaťa. Politikou UNICEF je zapájať sa do každej fázy procesu podávania správ a dodržiavania predpisov, pomáhať štátom pri príprave správ pre Výbor pre práva dieťaťa, pomáhať výboru s odborným poradenstvom pri hodnotení správ, ponúknuť štátom pomoc pri náprave problémov identifikovaných v správach.

Politické a hospodárske zmeny vo svete začínajú vytvárať podmienky, ktoré napriek svojej náročnosti ponúkajú novú nádej na prekonanie najhorších aspektov svetovej chudoby, najmä preto, že ovplyvňujú svet detí. Náklady na poskytovanie zdravotníckych a vzdelávacích služieb v rozvojovom svete sú naďalej relatívne nízke a postupná stabilizácia počtu narodených detí znamená, že ďalšie investície do základných služieb sa môžu začať zvyšovať. Organizácia UNICEF sa venuje dosiahnutiu cieľu, ktorý bol stanovený pre všetkých na tomto svete, cieľ primeranej výživy, čistej vody, bezpečnej sanitácie, primárnej zdravotnej starostlivosti, plánovaného rodičovstva a základného vzdelávania pre prakticky každého muža, ženu a dieťa na zemi.

2.2. Európska Únia

Európska únia je jedinečné politické a hospodárske partnerstvo, ktoré v súčasnosti pozostáva z 28 členských štátov.³⁶ Únia je vybudovaná prostredníctvom série záväzných zmlúv a je poslednou etapou procesu integrácie, ktorá začala po druhej svetovej vojne s cieľom podporiť mier a hospodársku obnovu v Európe. Jej zakladatelia dúfali, že vytvorením špecifikovaných oblastí, v ktorých sa členské štáty dohodnú na zdieľaní suverenity, spočiatku v oblasti výroby uhlia a ocele, obchodu a jadrovej energie, by sa podporila vzájomná závislosť a tým by sa vyhlí ďalšej nezmyselnej vojne. Tento projekt európskej integrácie sa od 50. rokov minulého storočia rozšíril o ďalšie hospodárske sektory ako je colná únia, jednotný trh, na ktorom sa kapitál, tovar, služby a ľudia voľne pohybujú, spoločná obchodná politika, spoločná poľnohospodárska politika, mnoho aspektov sociálnej a environmentálnej politiky a spoločná mena euro, ktorú používa 19 členských štátov. Od polovice deväťdesiatych rokov dvaja členovia EÚ podnikli kroky

³⁶ Súčasných 28 členov EÚ je Rakúsko, Belgicko, Bulharsko, Chorvátsko, Cyprus, Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Malta, Holandsko, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Švédsko a Spojené kráľovstvo.

smerom k politickej integrácii, pričom rozhodovali o vytvorení spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (v skratke SZBP) a úsilí o podporu spolupráce v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí. Dvadsaťdva členov EÚ sa zúčastňuje na Schengenskom priestore voľného pohybu, ktorý umožňuje jednotlivcom cestovať bez pasových kontrol vo väčšine európskych krajín.

Členské štáty EÚ spolupracujú prostredníctvom spoločných inštitúcií, aby stanovili politiku a presadzovali svoje kolektívne záujmy. EÚ je riadená niekoľkými inštitúciami. Nezodpovedajú presne tradičným odvetviam vlády alebo rozdeleniu moci v reprezentatívnych demokraciách. Skôr stelesňujú duálny nadnárodný a medzivládny charakter EÚ. Európska rada je strategickým usmernením pre politiku EÚ. Skladá sa z hláv štátov alebo predsedov vlád členských štátov EÚ a predsedu Európskej komisie. Stretáva sa niekoľkokrát ročne v zasadnutiach, ktoré sa často nazývajú „samity EÚ“. Na čele Európskej rady je prezident, ktorého menujú členské štáty, aby organizovali prácu Rady a uľahčovali konsenzus. Európska komisia je v podstate výkonným orgánom Európskej Únie a podporuje spoločný záujem EÚ ako celku. Realizuje a riadi rozhodnutia EÚ a spoločné politiky, zabezpečuje, aby sa ustanovenia zmlúv EÚ vykonávali správne, a vo väčšine oblastí politiky má výhradné právo legislatívnej iniciatívy. Skladá sa z jedného komisára z každej krajiny EÚ, ktorý je menovaný dohodou medzi členskými štátmi na päťročné obdobie a schválený Európskym parlamentom. Jeden predseda Komisie slúži ako jej „prezident“, ostatní majú odlišné portfóliá, akými sú napríklad poľnohospodárstvo, energetika, či obchod. V mnohých otázkach Komisia rieši rokovania s krajinami mimo EÚ. Rada Európskej únie, nazývaná tiež Rada ministrov, zastupuje národné vlády. Rada prijíma právne predpisy, zvyčajne založené na návrhoch predložených Komisiou a odsúhlasenými vo väčšine prípadov Európskym parlamentom. Rôzni ministri z každej krajiny sa zúčastňujú na zasadnutiach Rady v závislosti od posudzovanej témy. Ministri zahraničných vecí by sa stretli napríklad preto, aby diskutovali o Blízkom východe, ministri poľnohospodárstva zasa preto, aby diskutovali o dotáciách na poľnohospodárske podniky, atď. Väčšina rozhodnutí podlieha komplexnému väčšinovému hlasovaciemu systému, ale niektoré oblasti, ako napríklad zahraničná a obranná politika, zdaňovanie alebo prijímanie nových členov, si vyžadujú jednomyselnosť. Predsedníctvo Rady sa pohybuje medzi členskými štátmi a mení sa každých šesť mesiacov. Krajina, ktorá predsedá, pomáha stanoviť priority programu a organizuje väčšinu práce Rady. Európsky parlament zastupuje občanov EÚ. V súčasnosti má 751 členov, ktorí sú priamo volení na päťročné obdobie, posledné voľby boli v máji 2014, budúce voľby sa majú uskutočniť v máji 2019. Každá krajina EÚ má počet miest, ktoré sú zhruba úmerné veľkosti jej

obyvateľstva. Hoci Parlament nemôže iniciovať právne predpisy, má v mnohých oblastiach politiky legislatívnu právomoc s Radou ministrov, pričom mu dáva právo prijať, zmeniť alebo zamietnuť väčšinu navrhovaných právnych predpisov EÚ v procese známom ako „riadny legislatívny postup“³⁷ alebo tiež rozhoduje o pridelení rozpočtu EÚ spoločne s Radou. Poslanci Európskeho parlamentu sa radia skôr podľa politickej príslušnosti než podľa štátnej príslušnosti. Kľúčovú úlohu zohrávajú aj iné inštitúcie. Súdny dvor vykladá právne predpisy EÚ a jeho rozhodnutia sú záväzné. Dvor audítorov monitoruje finančné hospodárenie, ktoré Európska centrálna banka riadi a menovú politiku EÚ a poradné výbory predstavujú hospodárske, sociálne a regionálne záujmy.

Európska únia verí, že podpora a ochrana ľudských práv vo svete je legitímnym záujmom medzinárodného spoločenstva. Je viazaná zmluvou podporovať ľudské práva, demokratizáciu a rozvoj. Univerzálnosť, vzájomné vzťahy a nedeliteľnosť ľudských práv vrátane občianskych, politických, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, ako to potvrdila Svetová konferencia o ľudských právach z roku 1993 vo Viedni³⁸, je ústredným princípom, ktorý riadi jej činnosť. EÚ a jej členské štáty môžu byť v mnohých ohľadoch pozitívne vnímané za opatrenia prijaté na zabezpečenie pokračujúceho vykonávania záväzkov v oblasti ľudských práv súbežne s procesom integrácie. Po prvé, Súdny dvor Európskej únie vyvinul rešpekt pre ľudské práva ako podmienku zákonnosti práv EÚ a zabezpečil, že tam, kde EÚ prijíma opatrenia, nesmie porušovať súbor ľudských práv uznaných ako súčasť „všeobecných zásad“ práv EÚ. Obsah všeobecných práv je vypracovaný na základe zmlúv, ktorých zmluvnými stranami sú členské štáty, najmä Európskeho dohovoru, ústavných tradícií členských štátov a v menšej miere aj zmlúv OSN o ľudských právach.

EÚ nedávno prijala jasný zoznam práv prostredníctvom Charty základných práv Európskej únie, ktorá je záväzná pre inštitúcie a členské štáty uplatňujúce právo EÚ. Vytvorenie Agentúry Európskej únie pre základné práva Európskou úniou teraz zabezpečuje dostupnosť odborných znalostí v oblasti ľudských práv, ako aj zhromažďovanie a analýzu údajov, ktoré môžu informovať inštitúcie a členské štáty o výzvach v oblasti ochrany ľudských práv a navrhnúť, ako by sa tieto opatrenia mohli napraviť. Ľudské práva sa začali integrovať do tvorby politik a tvorby právnych predpisov

³⁷ Kristin Archick- *The European Union: Questions and Answers* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné na internete: < <https://fas.org/sgp/crs/row/RS21372.pdf> >

³⁸ OSN- *THE EUROPEAN UNION: HUMAN RIGHTS AND THE FIGHT AGAINST DISCRIMINATION* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné na internete: < <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuideMinorities14en.pdf> >

prostredníctvom iniciatív rôznych inštitúcií. EÚ sa usiluje o všeobecnú ratifikáciu a vykonávanie všetkých hlavných medzinárodných nástrojov v oblasti ľudských práv. Európska komisia, výkonný orgán Európskej únie, sa aktívne zúčastňuje na medzinárodných fórach o ľudských právach, ako je Komisia OSN pre ľudské práva, príprava Svetovej konferencie proti rasizmu a Osobitné zasadnutie Valného zhromaždenia OSN o deťoch.

Hlavnými nástrojmi, ktoré má Európske spoločenstvo k dispozícii na podporu dodržiavania ľudských práv, sú dohody o spolupráci a partnerstve s tretími krajinami. Nová rozvojová politika Európskeho spoločenstva je pevne založená na princípe trvalo udržateľného, spravodlivého a participatívneho ľudského a sociálneho rozvoja. Podpora ľudských práv, demokracie, právneho štátu a dobrej správy verejných vecí je neoddeliteľnou súčasťou novej politiky EÚ. Dohody o spolupráci a partnerstve s tretími krajinami ponúkajú príležitosti na vedenie pravidelných politických dialógov a poskytovanie finančnej podpory politikám a činnostiam v oblasti ľudských práv. Program spolupráce Európskeho spoločenstva v oblasti spolupráce zahŕňa: Európsky rozvojový fond pre africké, karibské a tichomorské krajiny, fondy pre krajiny Ázie a Latinskej Ameriky, technickú pomoc pre Spoločenstvo nezávislých štátov pre Ruskú federáciu, novo nezávislé štáty a Mongolsko, pre krajiny strednej a východnej Európy ako sú kandidátske krajiny do EÚ, Stredisko pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka pre západný Balkán a euro-stredomorské partnerstvo pre stredomorské krajiny. Zahŕňa aj ďalšie tematické rozpočtové fondy, ako napríklad Európsku iniciatívu pre demokraciu a ľudské práva a fondy na spolufinancovanie projektov s rozvojovými mimovládnyimi organizáciami, na boj proti HIV, podporu rodovej rovnosti a poskytovanie humanitárnej pomoci, ktorú spravuje Úrad pre humanitárnu pomoc Európskeho spoločenstva.

EÚ podporuje ľudské práva aj prostredníctvom svojej účasti na multilaterálnych fórach, ako je Tretí výbor Valného zhromaždenia OSN, Rada OSN pre ľudské práva, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Európska Únia v priebehu rokov zaviedla mechanizmus ľudských práv v rámci spoločenstva i mimo neho a vnútorné a vonkajšie rozmery tejto politiky sa vzájomne ovplyvňovali z rôznych hľadísk. Napriek existencii rôznych nedostatkov v praxi má vnútorný rozmer systému silné právne zázemie a vonkajší rozmer postupoval paralelne s vývojom EÚ ako normatívnej moci. Pokiaľ ide o krajiny a tretie krajiny v rámci európskej susedskej politiky, EÚ zahŕňa doložky o ľudských právach v dohodách, ktoré stanovujú uplatňovanie kritérií ľudských práv výmenou za uplatňovanie výhodných právnych úprav súvisiacich s obchodom. Tieto mechanizmy zahŕňajú aj vytvorenie väzieb s občianskou spoločnosťou prostredníctvom

rôznych mechanizmov monitorovania. Rozsah práv uznaných v právach EÚ je však užší ako rozsah zaručený zmluvami OSN. S cieľom zabrániť existencii dvojúrovňového systému ochrany v EÚ, vzniku medzery v ochrane a podpore ľudských práv a umožniť členským štátom, aby si plnili svoje záväzky vyplývajúce zo zmlúv OSN, EÚ zabezpečila, že bude konať tak, aby tieto záväzky uplatňovala. V konečnom dôsledku by sa to mohlo dosiahnuť pristúpením alebo dobrovoľným prijatím noriem OSN zo strany Európskej Únie. To by sa však dalo dosiahnuť aj na neformálnej úrovni EÚ, ktorá by spolupracovala s monitorovacími orgánmi OSN zriadenými podľa Charty alebo s tými zmluvami o ľudských právach, ktorých zmluvnými stranami sú členské štáty. Poradenstvo vydané na základe týchto mechanizmov potom môže EÚ využiť počas tvorby právnych predpisov a politik.

Dohovory OSN o ľudských právach, najmä tie, ktoré sa týkajú špecializovaných oblastí, ktorých zmluvnými stranami sú všetky členské štáty EÚ, ako napríklad Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien a Dohovor o ľudských právach dieťaťa, poskytujú príležitosť na obohatenie práv EÚ a jej tvorby politiky.³⁹ EÚ a jej členské štáty, ktoré pracujú v spolupráci s mechanizmami OSN na ochranu ľudských práv, majú možnosť naplno využiť neodcudziteľné a všeobecne uznávané ľudské práva, ktoré členské štáty prijali ako právne záväzné. Prostredníctvom tohto procesu môže EÚ pracovať na dosiahnutí svojho stanoveného cieľa podporovať blaho svojich národov.

³⁹Európska Únia [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné na internete:
< https://europe.ohchr.org/Documents/Publications/EU_and_International_Law.pdf>

3. Metodika práce a metody skúmania

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo skúmať koncepciu univerzálnosti ľudských práv v moderne a postmoderne. Zároveň sme mali využiť tieto poznatky k porovnaniu ich využitia na medzinárodnej úrovni.

Naša výskumná otázka preto spočívala v identifikácii problematiky ľudských práv a určenia primárnej teoretickej a praktickej oblasti.

Metodický postup záverečnej práce sa členil na nasledujúce kroky:

1. Literárny rešerš- vytvorili sme si ucelený pohľad o súčasnej literatúre a konkrétnej téme.
2. Štúdium vybranej literatúry
3. Spracovanie teoretických informácií o koncepcií ľudských práv.
4. Vyhľadanie a štúdium základných princípov uplatnenia ľudských práv v medzinárodných organizáciach.
5. Zhrnutie dostupných informácií a vytvorenie záveru práce.

Pri tvorbe našej bakalárskej práce bolo využitých viacero metód skúmania. V prvej kapitole išlo hlavne o metódy zamerané na teoretické poznatky ako je analýza, porovnanie, indukcia, dedukcia. V druhej časti práce sme sa zamerali na praktickú časť, kde sme využívali metódu kvalitatívneho výskumu.

Metóda textovej analýzy:

- Využívali sme ju pri zozbieraní informácii o danej téme z rôznych zdrojov.
- Rovnako sme ju však využili aj v praktickej časti pre upresnenie teoretických informácií ohľadom funkcií a výkonu v organizáciach.

Metóda indukcie:

- Túto metódu sme využili pre vytvorenie všeobecných záverov z hodnotenia základných spracovaných dát v problematike ľudských práv.

Metóda dedukcie:

- Vďaka využitiu tejto metódy sme spracovali informácie obsiahnuté v práci do všeobecného záveru práce.

Metóda komparácie:

- Bola využitá pri porovnávaní postoja modernistov a postmodernistov na problematiku filozofie ľudských práv. Takisto sme ju využili pri porovnávaní cieľov medzinárodných organizácií v oblasti ľudských práv.

Metóda kvalitatívneho výskumu:

- Bola zameraná na konkrétne medzinárodné organizácie zaoberajúce sa ochranou ľudských práv vo svete (OSN, EÚ).
- Vďaka nej vieme posúdiť aký vplyv majú medzinárodné organizácie na zlepšovaní ochrany ľudských práv na svete.

ZÁVER

Táto práca sa snažila odhaliť koncept ľudských práv. Hlavným cieľom práce bolo skúmať koncepciu univerzálnosti ľudských práv v moderne a postmoderne. Zároveň sme mali využiť tieto poznatky k porovnaniu ich využitia na medzinárodnej úrovni. V úvode práce sme charakterizovali postoje modernistov a postmodernistov k problematike ľudských práv, kde sme aj vymedzili generácie ľudských práv na základe týchto dvoch postojov.

Kým sme sa dostali k deleniu ľudských práv ako takých v prvej kapitole sme stručne opísali čo to vlastné ľudské práva sú, ich význam aj pôvod. V prvej podkapitole boli rozpísané teoretické poznatky o prvej generácii ľudských práv, ktoré ako sme spomenuli už v úvode prezentujú modernú koncepciu. Charakterizovali sme zdroje vzniku tejto generácie práv, najdôležitejšie dokumenty v ktorých su obsiahnuté. Bližšie sme sa zamerali na konkrétne práva z tejto generácie a skúmali sme ich hodnoty a využitie v súčasnosti. V ďalších dvoch podkapitolách sme si rovnako charakterizovali druhú a tretiu generáciu práv, ktoré zobrazujú postmodernistickú koncepciu ľudských práv.

Ako štvrtú sme zvolili problematiku diskriminácie vo svete. V tejto kapitole sme vymedzili, čo to vlastne diskriminácia je v spojení s koncepciou ľudských práv. Stručne sme opísali druhy diskriminácie na rôznych úrovniach aby sme to neskôr využili v skúmaní problému v nadnárodných inštitúciách ako je OSN, jej podorganizáciách, či v Európskej Únii. Diskriminácia je jeden z najčastejších spôsobov porušovania ľudských práv na svete čo sme uviedli aj v praktickej časti záverečnej práce a to v kapitole nadnárodné inštitúcie a ich vzťah k ľudským právam.

Druhou hlavnou kapitolou sme chceli poukázať na ochranu a využívanie ľudských práv v medzinárodnom prostredí. Na splnenie tohto cieľu sme zvolili dve hlavné organizácie a ich prepojenie na koncepciu ľudských práv. Prvou organizáciou je Organizácia Spojených národov, vďaka ktorej v súčasnosti existuje niekoľko pevných právnych zákonov na ochranu a dodržiavanie ľudských práv vo svete. V spojení s touto organizáciou sme skúmali vzťah Rady OSN pre ľudské práva a Slovenskej republiky, kde sme zistili ako zabezpečuje práve Slovenská republika v ochrane ľudských práv, aké prostriedky k tomu využíva a takisto aj k čomu sa zaviazala do budúcnosti. Ďalším bodom práce je organizácia UNICEF, ktorá je celosvetovo známa a spadá rovnako aj Rada OSN pre ľudské práva pod hlavnú organizáciu OSN. Vďaka informáciám, ktoré sme analyzovali sme dokázali podrobne opísať hlavné funkcie organizácie, ciele ktoré v minulosti už splnila ale aj tie ktoré si stanovila do budúcnosti a na splnenie ktorých potrebuje nielen

medzinárodnú integráciu v boji proti porušovaniu ľudských práv, ale celosvetovú. Nakoniec sme sa zamerali na Európsku Úniu ako takú ale aj na jej integrácie v oblasti ľudských práv.

Pomocou zozbieraných informácií sme dokázali porozumieť univerzálnej koncepcii ľudských práv a tým aj zvládnuť cieľ práce, čo bolo podstatou písania našej záverečnej práce. Okrem cieľu, ktorý sme mali stanovený už od začiatku písania práce, sme získali všeobecnejší prehľad v oblasti ľudských práv, ako aj v medzinárodnom prepojení práv na spoločenstvá, štáty a ľudí.

Použitá literatúra

1. *Article 28 of the Treaty of Westphalia* [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné na internete: <<https://www.marxists.org/history/capitalism/un/treaty-westphalia.htm>>
2. BEITZ R. Charles- *The idea of Human Rights*, publikované v USA v roku 2009, Oxford University Press, ISBN-13: 9780199572458, s.235
3. BUCHANAN Allen - *The Heart of Human Rights*, publikované v USA v roku 2013, Oxford University Press, 978-0190654504, s.319
4. Council of Europe portal- *The evolution of human rights*, [online]. Dostupné na internete: <<https://www.coe.int/en/web/compass/the-evolution-of-human-rights>>
5. European Court of Human Rights- *European Convention on Human Rights*, [online]. Dostupné na internete: <https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf>
6. Európska Únia [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné na internete:
7. Európske právne centrum občianske združenie [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné na internete: <http://ludskeprava.euroiuris.sk/index.php?link=gen_lud_prav>
8. Farnesina- *Human Rights in International Organizations*, [online]. Dostupné na internete: <https://www.esteri.it/mae/en/politica_estera/temi_globali/diritti_umani/diritti_umani_nelle_ooii.html>
9. Francesca Klug and Helen Wildbore- *Equality, Dignity and Discrimination under Human Rights Law*; selected cases, [online]. Dostupné na internete: <http://www.lse.ac.uk/humanRights/aboutUs/articlesAndTranscripts/Human_rights_equality_and_discrimination.pdf>
10. GIBSON S. John- *International Organizations, Constitutional Law, and Human Rights*, publikované v 1991 v USA, ISBN 0-275-93359-8 s.265
11. Globalization 101 [online]. Dostupné na internete: <<https://www.globalization101.org/three-generations-of-rights/>>
12. GORMAN F.Robert - *Historical Dictionary of Human Rights and Humanitarian Organizations*, publikované v roku 2007 v USA, Copyright Robert F. Gorman a Edward S. Mihalkanin, ISBN-13: 978-0-8108-5548-9 , s.403
13. GREENHILL Brian - *Transmitting Rights_ International Organizations and the Diffusion of Human Rights Practices*, publikované v USA v Oxford University Press v roku 2015, ISBN 978-0-19-027163-3, s.194

14. H.L.A Hart, *'Are There any Natural Rights?'* 64(2) *Philosophical Review* (1955) 175, 183. Publikované apríl 1995, Duke University Press, DOI: 10.2307/2182586 https://europe.ohchr.org/Documents/Publications/EU_and_International_Law.pdf
15. Informal session of the UNICEF Executive Board- *Findings and conclusions from the End of Cycle Review of the MTSP*, [online]. Dostupné na internete: <[https://www.unicef.org/about/execboard/files/EoC_Review_for_ExBd_Informal_Nov_23\(1\).pdf](https://www.unicef.org/about/execboard/files/EoC_Review_for_ExBd_Informal_Nov_23(1).pdf)>
internet: <https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf>
16. *Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt*, Advisory Opinion (20 December 1980), I.C.J. Reports 1980, s. 73 a 89-90 (§37). [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: < <https://www.icj-cij.org/files/case-related/65/065-19801220-ADV-01-00-EN.pdf>>
17. Kristalina Georgieva- *Essay for UNICEF*, [online]. Dostupné na internete: <https://www.unicef.org/crc/files/Kristalina_Georgieva.pdf>
18. Kristin Archick- *The European Union: Questions and Answers* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné na internete: < <https://fas.org/sgp/crs/row/RS21372.pdf>>
19. Legislation.gov.uk [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/schedule/1>>
20. Li Weiwei- *Equality and Non-Discrimination Under International Human Rights Law*, [online]. Dostupné na internete: <<http://www.corteidh.or.cr/tablas/r08121.pdf>>
21. MARSHALL H. T.- *Citizenship and Social Class and other essays*, publikované v UK v roku 1950 Cambridge University Press, ASIN: B003WUL5GS, s.85
22. Middlesex University Research Repository- *The case for a considered hierarchy of discrimination grounds in EU law*, [online]. Dostupné na internete: <<https://eprints.mdx.ac.uk/191/1/r173848.pdf>>
23. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.sk/web/en/foreign_policy/human_rights/un_human_rights_council>
24. Mohammad Reza Sarani, Seyed Hossein Sadeghi, Hossein Ravandeh-*The Concept of "Right" and its Three Generations* [online]. Dostupné na internete: <https://www.ijss-sn.com/uploads/2/0/1/5/20153321/ijss-iran_jul_oa06_-_2017.pdf>

25. OESTREICH E. Joel - *Power and Principle_ Human Rights Programming in International Organizations*, publikované v USA v Georgetown University Press, Washington, D.C. v roku 2007, ISBN-13: 978-1-58901-159-5 , s. 243
26. Organizácia Spojených národov [online]. [cit. 2019-03-05]. Dostupné na internete: <<https://www.ohchr.org>>
27. Organizácia Spojených národov [online]. [2019-03-15]. Dostupné na internete: <<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/AboutCouncil.aspx>>
28. OSN- *Univerzálna Deklarácia ľudských práv*, [online]. Dostupné na internete: <<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>>
29. PETERS Anne- *Beyond Human Rights*, publikované v UK v roku 2016, Cambridge University Press, ISBN:9781316687123, s.250
30. Rabinder Singh, '*Equality: the neglected virtue*', [online]. [cit. 2019-03-22]. Dostupné na internete vo forme videa: <<https://digital.library.lse.ac.uk/objects/lse:yiy532ron>>
31. Rada OSN pre ľudské práva [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/HRC_briefingnote_EN.pdf>
32. Rada OSN pre ľudské práva [online]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/HRC_briefingnote_EN.pdf>
33. Raptim Human travel [online]. Dostupné na internete: <<https://www.raptim.org/everything-you-need-to-know-about-human-rights/>>
34. Richard Gowan, Franziska Brantner- *A global force for human rights?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR-08_A_GLOBAL_FORCE_FOR_HUMAN_RIGHTS-_AN_AUDIT_OF_EUROPEAN_POWER_AT_THE_UN.pdf>
35. ŠTURMA, P.- *Pojem a teorie lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013. ISBN 978-80-87146-77-4., s.119
36. Tatiana Sedová- *Jánusovská tvár ľudských práv: Medzi ľudskou dôstojnosťou a právom mať práva. Na margo troch kníh o problematike ľudských práv*, [online]. Dostupné na internete: <<http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/filozofia/2018/4/318-328.pdf>>
37. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Article 1(1)*. [online]. [cit. 2019-03-07]. Dostupné na internete: <<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>>

38. The Manitoba Human Rights Commission- *Discrimination is prohibited by the human rights code*, [online]. Dostupné na internete: <<http://www.manitobahumanrights.ca/v1/education-resources/resources/fact-sheet-pages/fact-sheet-discrimination.html>>
39. U.N. Commission on Human Rights, Res. 5 (XXXII), 60 U.N. ESCOR Supp. (No. 3) p. 62, U.N. Doc. E/5768[E/1213] [1976]. [online]. [cit. 2019-03-05]. Dostupné na internete: <https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf>
40. VASAK K.- '*A 30 year struggle*', *UNESCO Courier*, November 1977, s. 29.
41. WALDRON J.- *Liberal Rights: Collected Papers 1981-91* (Cambridge UP, 1993), ISBN: 978-0521436175,,s.496